

УДК 316.4 (477)

Москаленко Віра Володимирівна, 1979 р.н. Закінчила історичний факультет МДПУ. Має декілька наукових праць. Коло наукових інтересів: політичні процеси в Україні, формування соціальної політики.

Соціальна політика в Україні: основні завдання та пріоритетні напрями

У статті розглядаються головні тенденції, завдання та проблеми формування соціальної політики в Україні. Особливу увагу зосереджено на розкритті

Реалізація ефективної соціальної політики – це той чинник, від якого значною мірою залежить цивілізаційний розвиток будь-якої держави. Забезпечуючи право на соціальний захист, певний рівень життя всім соціальним групам, створюючи умови для вільної й рівноправної діяльності громадян, реалізуючи гарантії допомоги потерпілим під час надзвичайних подій, держава через соціальну політику зберігає стабільність у суспільстві, що дозволяє йому розвиватися без значних потрясінь, заколотів і революцій.

Отже, соціальна політика – це система заходів інституцій суспільно-політичного життя, спрямованих на забезпечення оптимального розвитку соціальних відносин та задоволення потреб суспільства як загалом, так і окремого громадянина. Передусім це поняття пов'язане з діяльністю держави, спрямованої на підвищення добробуту населення шляхом діяльності в таких сферах, як житлова політика, зайнятість населення, система охорони здоров'я, освіта та система соціального забезпечення. Окрім держави виділяють також такі інституції, як ринок та сім'ю. Ринкові процеси позначаються на фізичній особі встановленими цінами, заробітною платнею, умовами та сумою кредиту та іншими чинниками обміну. Сім'я впливає на потреби фізичної особи на ґрунті емоцій, культури, внутрішніх правил та розміром сімейних ресурсів. Вона готує своїх членів до соціальної адаптації. Більш того, сім'я сьогодні для більшості українців – це те джерело стабільності та впевненості у майбутньому, яке часто виявляється найнадійнішим на фоні недовіри до інших соціальних інститутів. Важливу роль відіграють також громадські організації. Нерідко вони надають ту соціальну допомогу, яку неспроможна надати держава, або надання якої їм делеговане державою.

Визначальними для формування соціальної політики України стали положення Конституції, в якій вказано, що "Україна є суверенною і незалежною, демократичною, соціальною, правовою державою". "Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека" проголошені найвищою соціальною цінністю. Зафіксоване право на соціальний захист: "Громадяни мають право на соціальний захист, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом". Україна проголошена соціальною державою, тобто правовою державою із сукупністю прав і свобод, високим рівнем добробуту більшості населення, досягнутим через певну систему соціального забезпечення. Отже, курс реформ в Україні має бути зверненим на соціальні пріоритети.

Соціальна політика тоталітарної держави відзначалася спрощеністю, орієнтацією на повну зайнятість населення шляхом стримання соціально-економічних реформ, обмеженням прав і свобод людини та нехтуванням інтересів розвитку суспільства. Сьогодні на перше місце висунуто розвиток економічної активності громадян, сприяння підприємництву, зміцнення позицій середнього класу. Але ці зміни призвели до нових проблем. Це, з одного боку, обвальне падіння рівня зайнятості, а з другого – поява конфліктів нового для українського суспільства типу внаслідок глибокої поляризації населення. Вирішення проблем такого типу і розвиток соціальних механізмів до рівня держав сучасної Європи – невід'ємна складова інтеграційних процесів.

Соціальна політика має вирішити суперечності суспільного розвитку, які гальмують процес

формування соціально орієнтованої економіки. Її важливим критерієм є рівень суспільної солідарності. Ці питання набувають особливої актуальності в складних умовах сьогодення.

Засади розбудови соціальної політики України мають гуманістичну спрямованість, орієнтовані на консолідацію суспільства навколо національної ідеї, відтворення показників сталого людського розвитку, формування державної стратегії зупинення тенденцій моральної та духовної деградації суспільства.

Разом з тим важливішими проблемами соціального розвитку України є:

- зниження зайнятості та набування безробіттям масового характеру;
- низький рівень життя та зростання масштабів бідності;
- депопуляція населення;
- "криза платежів" – зростання заборгованості по заробітній платі, пенсіях та соціальній допомозі;
- складна ситуація в галузі сімейної політики.

Вирішення всіх питань та успіх реформування соціальної системи залежатиме від того, наскільки ефективно вдасться поєднати особисту відповідальність громадян за рівень свого матеріального добробуту і розвиток виробництва, адресність соціальної підтримки і її економічну обґрунтованість, перетворення відносин власності й соціальне партнерство, нові умови господарювання й фінансування соціальної сфери, реструктуризацію підприємств і працевлаштування громадян.

На державному рівні ставиться за мету забезпечити у 2000-2004 рр. зростання у 1,3-1,4 раза реальних доходів населення, забезпечення продуктивної зайнятості та створення 1 млн. нових робочих місць, поступове підвищення мінімального рівня трудових пенсій до межі прожиткового мінімуму. Зі свого боку, активна соціальна політика позитивно впливатиме на прискорення економічного розвитку, надання цьому процесу необоротного характеру.

Отже, головне завдання соціальної політики України – це забезпечення гідного рівня життя як працюючого, так і непрацюючого населення. Метою її здійснення є максимізація позитивного впливу і мінімізація негативних наслідків функціонування національної системи соціального захисту.

Гарантований державою рівень соціального захисту повинна, зокрема, забезпечити система адресної підтримки соціально незахищених верств населення. Вона реалізується через упорядкування

на законодавчому рівні пільг, що надаються різним категоріям населення, регулювання гарантованого державою мінімального сукупного доходу. Поступово розмір цього доходу повинен наближатися до величини прожиткового мінімуму. Поглибленню державної підтримки малозахищених верств населення повинне сприяти вдосконалення механізмів надання субсидій; запровадження систем загальнообов'язкового державного соціального страхування; подальший розвиток мережі установ з надання соціальної допомоги.

Другим пріоритетом розвитку соціальної політики в Україні є вирішення завдань пенсійної реформи. Головна її мета – підвищення державних гарантій у досягненні більш високих стандартів у пенсійному забезпеченні громадян.

Не менш важливий напрям соціальної політики – забезпечення випереджаючого зростання вартості робочої сили та орієнтація стратегії економічного зростання на забезпечення продуктивної зайнятості.

Головним у цьому плані є: недопущення зростання заборгованості заробітної плати та соціальних виплат; підвищення мінімальної заробітної плати й удосконалення тарифної системи; запобігання зростанню безробіття; скорочення масштабів бідності.

У 2000-2004 рр. мають бути реалізовані Державна програма розвитку трудового потенціалу України та щорічні регіональні програми зайнятості населення. Головне їх призначення – створення нових і ефективного використання наявних робочих місць; створення надійних механізмів забезпечення державних гарантій працевлаштування молоді; підвищення якості та конкурентоспроможності національної робочої сили; формування мотивації до продуктивної праці в офіційному секторі економіки та високої трудової активності.

Одним з основних завдань виконавчої та законодавчої влади є здійснення скоординованих кроків, спрямованих на поліпшення охорони здоров'я населення. Передбачається, що реформування цієї сфери повинно йти шляхом пріоритетного розвитку первинної медико-санітарної допомоги, створення єдиного простору медичних послуг, формування керованого розвитку платних медичних послуг та введення державного соціального медичного страхування. Взагалі стан здоров'я – це основний показник сталого людського розвитку, за яким визначається рівень держави.

Не менш важливим є й такий показник, як освіченість. Примноження інтелектуального потенціалу суспільства, створення рівних

можливостей для молоді у здобутті якісної освіти, розвиток фундаментальної науки – це аспекти, що віднесені до національних пріоритетів.

Економічна криза та недостатнє фінансування спричинили відплив частини науковців в інші сфери діяльності, еміграцію значної кількості кваліфікованих наукових кадрів, зменшення інтересу молоді до наукових досліджень. У цьому плані передбачається забезпечення державою поетапного підвищення рівня фінансування науки як за рахунок збільшення частки бюджетних видатків на науку (до рівня не менше 1,5-1,7 відсотка валового внутрішнього продукту), так і створення необхідних умов для залучення в науково-технічну сферу небюджетних асигнувань.

Реалізація програм забезпечення доступності житла для різних верств населення та прискорення розвитку житлового будівництва розглядається на державному рівні як одне з ключових завдань регіональної політики.

Наступний важель соціальної політики на

сучасному етапі – зміцнення позицій середнього класу. Цей аспект розглядається як важливий інструмент ринкових перетворень, розгортання приватної ініціативи та підприємницької активності населення.

Становлення так званого середнього класу здійснюватиметься за рахунок формування стійкого прошарку людей – власників нерухомого майна, земельних ділянок та акцій, прискореного розвитку малого та середнього бізнесу, фермерських господарств, представників науково-технічної інтелігенції, діячів культури та освіти, фінансистів та менеджерів. Цьому повинна сприяти активна політика доходів. Стимулювання населення до набуття приватної власності та її ефективний захист – принципові пріоритети трансформаційних процесів.

Розбудова соціальної політики України триває. Курс реформ має бути стратегічно зверненим на соціальний захист окремої людини як найвищої державної цінності, адже інших варіантів цивілізаційного розвитку немає.

Література

1. Конституція України. – К., 1996.
2. Белобров Б. Стратегія українського державотворення: соціальні пріоритети // Людина і політика. – 2000. – № 1. – С. 4-8; Ганслі Т. Соціальна політика та соціальне забезпечення за ринкової економіки. – К., 1996.
3. Політологія: Навч. посібник для вузів / Упоряд. та ред. М. Сазонова. – Харків, 1998.
4. Посібник для слухачів 10-тижневих курсів підготовки соціальних працівників базового рівня. – К., 1999.
5. Праця та соціальна політика в Україні // Збірник аналітично-статистичних матеріалів за 1999 рік. – К., 2000.

Стаття надійшла до редакції 08.06.2001 р.